

Kapadokya'yı Kilikia Üzerinden Denize Bağlayan Gezbel-Kozan Yolu Üzerindeki Antik Yol Kavşağı: Uğurlubağ Kalesi

Aytül KAPLAN*

ÖZ

Anadolu, bulunduğu konum itibarıyla doğu batı ve kuzey güney yönlerindeki medeniyetleri birleştiren, ticareti yönlendiren, tarihi ticaret yollarının mutlaka uğradığı veya başladığı önemli her zaman bilinen bir ülkedir. Eskiçağdaki bilinen en önemli ticaret yolu, Anadolu'nun batısından başlayarak Susa ve Persopolis'e kadar uzanan Kral Yolu'dur. Tarihi Kral Yolu'nun Doğu Akdeniz'de denizle bağlantısı Kapadokya-Kilikia arasındaki geçitler ve yollar sayesinde olmaktadır. Ayrıca Kral Yolu'nun yapılmasından asırlar önce Kuzey Suriye, Mezopotamya ve Orta Anadolu ticaretinin başladığı en önemli dönem, Asur Ticaret Kolonileri Çağı (M.Ö.1950-M.Ö.1750)'nda da Kilikia'daki geçitler ve yollar, denizi Kapadokya'ya bağlamaktadır. Bu geçitler ve yollar ticaret açısından önemli olsa da bölge dışından istilacı büyük kralların, istila hareketlerini de kolaylaştıran yollardır.

Kapadokya'yı Kilikia üzerinden Kuzey Suriye, Mezopotamya ve Akdeniz'e bağlayan en önemli ikinci yol; Kayseri'yi Gezbel üzerinden- Hanyeri –Tufanbeyli – Obruk Geçidi – Saimbeyli - Feke – Kozan – Ceyhan'a bağlayan güzergahtır. Burası Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Hitit İmparatorluk Çağı'ndan bu yana kullanılmaktadır. Ancak bu güzergahın Obruk Geçidi'nin güneyinde kalan kısmının yaklaşık 40 km'lik bir bölümünün gerçekte şimdiki yoldan daha doğuda olduğunu düşündüren bulgulara rastlanmıştır. Araştırmadaki amaç, bu bulgulara dayanarak, yolun tarih boyunca kullanılan ve yer şekilleri açısından daha kullanışlı olan bu bölümünü ortaya çıkarmaktır. Güzergahın günümüzde Akkaya Köyü'nde olan Üsküyen Geçidi ile Kozan'ın 5 km kuzeyindeki Sıralıf Mevkii arasındaki bölümü, muhtemelen daha doğudan geçmiş olmalıdır. Bu güzergah üzerindeki merkez Uğurlubağ (Hefkereyebakan) Köyü ve Kalesidir. Uğurlubağ (Hefkereyebakan) Kalesi, doğudan Meryemçil Beli, Bağdaş Beli üzerinden Elmedere (Almadere) Geçidi güzergahının Üsküyen Geçidi'ne bağlandığı yolu kontrol etmektedir. Ayrıca Batı yönünde Cevizlidere'den Üsküyen Geçidi'ne açılır. Kuzeyinde ise Kayadarlıği geçidi ile Üsküyen'in kuzeyine çıkan yola hakimdir. Başka bir deyişle Üsküyen Geçidi'nin hem güneyine hem de kuzeyine çıkan yolların ortasındadır. Kuzeydoğusunda da Tenkerli - Tekeç yolu ile Feke'ye bağlanır. Ayrıca Kale, güneyden Karasis Kalesi - Kozan yolu ile de denize doğru giden yola açılır. Köydeki kale Ortaçağa tarihlenmiştir. Ancak köyün çevresindeki yol güzergahları üzerinde Geç Roma Dönemi anıtsal kaya mezarlarına rastlanmıştır. Muhtemelen herhangi bir sebepten kapanan Cevizlidere yolundan dolayı, Üsküyen Geçidi'nin devamında güzergah güneye yön almış ve bilinen güzergah kullanılmaya başlanmış, böylece bu yol güzergahı ve üzerindeki yerleşimler ile nekropoller, uzun zaman dikkatlerden kaçmıştır. Bu araştırmadaki amaç, üzerindeki yerleşimler, kaleler ve anıtsal kaya mezarlarına dayanarak, tarihin bir döneminde kapanan kervan yolu sebebiyle yön değiştiren, bu güzergahı incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Antik yol, Gezbel-Kozan Yolu, Uğurlubağ Kalesi

The Antique Road Junction on Gezbel-Kozan Road Connecting Cappadocia to The Sea Via Cilicia: Uğurlubağ Castle

ABSTRACT

Anatolia is a country that its importance is always known. Because of its location, it combines civilizations from East-West to North-South, directs trade and ancient traders absolutely used this route. The most important trade road which is known in ancient times is King Road that is from the west of Anatolia to Susa and Persopolis the connections between King Road and the sea in the Eastern Mediterranean are the gateways and roads between Cappadocia and Cilicia. Furthermore ages ago when there wasn't King Road in the age of Assyrian Trade Colonies (B.C.1951-B.C.1750), which was the most important term of the beginning of trade in Northern Syria, Mesopotamia and Central Anatolia, the gateways and the roads in Cilicia connected the sea to Cappadocia. Although this gateways and the roads were important for trade, they were the facilitator ways of invasion for the great invading kings.

The second most important road which is connected Cappadocia to Cilicia, Northern Syria, Mesopotamia and Mediterranean Sea is a route that includes Kayseri, Gezbel, Hanyeri, Tufanbeyli, Obruk Gate, Saimbeyli, Feke, Kozan, Ceyhan. This route has been used since the age of Assyrian Trade Colonies and the Hittite Kingdom period. However there are some evidences about this route, which is a part of about 40 kms. in the South of Obruk Gate, that it is not used currently. It was discovered that the route was in the east of Obruk Gate. The purpose of this research to show up the most useful route which has been used throughout the history. Because there are not any academic research about this road and its settlement. A part of this route, which is between Üsküyen gate that is currently in Akkaya Village and Sıralıf Village that is in the 5 kms. North of Kozan was probably in the east. The centre of this road is Uğurlubağ (Hefkereyebakan) Castle has controlled over Meryemçil Gate and the road which is connected Elmedere (Almadere) Gate to Üsküyen Gate. Furthermore this road is opened out Cevizlidere which is in the west into Üsküyen Gate. In the North, it is controlled over Kayadarlıği Gate and the road which is in the North of Üsküyen Gate. In other words, the road is in the middle of the roads which are both in the North and the South of Üsküyen Gate. It connects Tenkerli – Tekeç Road to Feke in the northeast. Furthermore the castle is connected with Karasis Castle – Kozan Road in the South. The castle in the village refers to the Middle Ages. However you can see monumental rock

* Dr. Yüreğir Mehmet Akif İnan Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni, aytulkaplan_01@hotmail.com
Makalenin Gönderim Tarihi: 15.01.2017; Makalenin Kabul Tarihi: 17.08.2017

tombs around the village refers to Rome Term. Because of the closing of Cevizlidere road in a term of a history, the route probably moved to South after Üsküyen Gate. So this route, the settlement and the cemetery have not been watched out for a long time.

Keywords: Ancient road, Gezbel-Kozan Road, Uğurlubağ Castle

Giriş

Anadolu, bulunduğu konum itibarıyla doğu batı ve kuzey güney yönlerindeki medeniyetleri birleştiren, ticareti yönlendiren, tarihi ticaret yollarının mutlaka uğradığı veya başladığı önemli her zaman bilinen bir memleketlerdir. Dünya yüzeyinde insanlığın medeniyetler kurmasıyla birlikte, farklı coğrafyalarda yaşayan toplumların iletişimi, birbirlerini etkilemesi, kültürlerinin ve yönetim sahalarının genişlemesi, öncelikle ticaret yollarının kullanılmasıyla başlar. Kuzey Suriye, Mezopotamya ve Orta Anadolu ticaretinin başladığı dönem, Asur Ticaret Kolonileri Çağı (M.Ö.1950-M.Ö.1750)'nden başlayarak, Kilikia'daki geçitler ve yollar, denizi Kapadokya'ya bağlamaktadır. Eskiçağın bilinen en önemli ticaret yolu, Herodotos'un belirttiği üzere, Anadolu'nun batısından başlayarak Susa ve Persopolis'e kadar uzanan Kral Yolu'dur. Tarihi Kral Yolu'nun Doğu Akdeniz'de denizle bağlantısı Kapadokya-Kilikia arasındaki geçitler ve yollar sayesinde olmaktadır (Herodotos V. 52; Durugönül, 2002: 107; Ünal-Girginer, 2007: 502, 520). Ticaretin gelişimi ve ülkeler arasına yayılmasıyla, ulaşımı sağlayan yollar da genişlemiş, daha rahat ve zamanında ulaşım yapabilmek için sağlam yollar yapılmaya önem verilmiştir. Anadolu'da Hititler zamanından kalan yollar ve Roma Dönemi yolları, kayalardan ufaltılarak elde edilen taşlarla döşelidir. Dağlar arasındaki vadilerde oluşan geçitler zaten başka bir alternatif bırakmasa da, ovalarda kullanılan yollar yerleşim merkezleri arasındaki en kısa ve güvenli mevkiler tercih edildiği için, yine birbirine örtüşürler (Kaplan, 2016b; 312) Yollar, yerleşim merkezlerinin konumları açısından önemlidir. Bazen de yollar, hiç hesapta olmayan bir şekilde, bir geçidin kapanması, bir bölgenin güvenliğinin tehdit edilmesi veya başka sebeplerden dolayı güzergâh değiştirebilir. Daha az önemli bir başka güzergâh belirtilen sebeplerden dolayı ana yol güzergâhı olabilir. Bu araştırmadaki amaç, üzerindeki yerleşimler, kaleler ve anıtsal kaya mezarlarına dayanarak, kapanan kervan yolu sebebiyle yön değiştiren böyle bir güzergâhı incelemektir.

1.Kapadokya ve Kilikia

Kapadokya, Orta Anadolu'da tarih öncesi çağlardan itibaren yerleşime açık, Hitit İmparatorluğu dönemlerinde merkez ve daha sonraki zamanlarda ülkeler arasında ticari, siyasi ve kültürel ilişkilerin gelişimini sağlayan, ticaret yollarının kavşağında- günümüzde Kayseri, Niğde, Kırşehir, Nevşehir, Aksaray vilayetleri- geniş bir bölgedir (Ramsay, 1960: 311-366).

Kilikia ise, kuzeyden ve doğudan Toroslar ve Amanoslar ile çevrili Seyhan (Saros), Ceyhan (Pyramos), Berdan (Kydnos) ve Göksu (Kalykadnos)'nun Toros Dağları'nın yamaçlarından getirdikleri alüvyal topraklarla doldurarak şekillendirdiği, güneşi bol, çok bereketli bir ovadır. Ayrıca Kilikia, Kapadokya'nın ve Amanoslar üzerinden Kuzey Suriye'nin denize açılan kapısıdır. Bu günkü adı Çukurova'dır. Antik kaynaklara göre Kilikia dağlık ve ovalık olmak üzere ikiye ayrılır. Herodotos (Herodotos I. 72; VII. 91), Ptolemaios (Ptolemaios V. 7. 4; V. 14. 1) ve Strabon (Strabon XIV. 5. 1) gibi antik dönem yazarları, bölgenin dağlık yani batı bölümüne, Kilikia Tracheia (Κιλίκια τραχέα) (Erzen 1940: 14-16) (Grekçe ορεινή Κιλίκια) ya da Latince Cilicia Aspera, doğudaki Ovalık bölüme ise, Pedias (Κιλίκια πεδία) veya Cilicia Compestris isimlerini vermişlerdir. M. Ö. 1. yüzyılda yaşamış olan antik coğrafyacı Strabon'a göre Kilikia Tracheia (Dağlık Kilikia), batı sınırı olan Alanya (Korakesion)dan Soloi/Pompeipolis (Viranşehir)'e kadar olan kısımdır. Genel kanaate göre, Dağlık ve Ovalık Kilikia'yı birbirinden Limonlu (Lamas) çayı ayırmaktadır. Kilikia'nın Mersin ilinde kalan bölümünde Mersin ilinin en doğu kısmında kalan Mezitli, Kazanlı ve Tarsus bölgesi Ovalık Kilikia içindedir. Pedias Sol(o)ji ve Tarsus'tan en doğuda Issos'a ve kuzeyde Toroslar'ın, Kapadokyalılar'ın yerleşmiş olduğu kuzey yanındaki, kısımlara kadar uzanır. Bu bölge genellikle ovalardan meydana gelmiş, verimli arazilerden oluşur (Sayar, 1999: 196; Ünal-Girginer, 2007: 48).

Kilikia Pedias'ın Orta Anadolu, Suriye ve Batı Akdeniz kentleri ile bağlantı, Toroslar'daki sayısız geçitler sayesinde sağlanmış, limanları vasıtasıyla başka ülkeler ile çok geniş ticaret hacmine de sahip olmuştur (Kaplan, 2016a; 326). Bölgede yetiştirilen tarım ürünleri, iklime ve toprak yapısına bağlı olarak çok fazladır. Ayrıca bölgedeki madenlerin çeşitliliği ve rezervlerinin bolluğu da dikkat çekicidir. Bilhassa Yukarı Ova

olarak bilinen Seyhan ve Ceyhan Havzaları ile Adana'nın kuzeyindeki Kozan, Feke, Saimbeyli ilçeleri sınırındaki dağlar, zengin maden rezervlerine sahiptir. Bu özellikler de bölgede yerleşimlerin sayısının artmasına sebep olmaktadır. Tarihin her dönemine ait yerleşimlere rastlanır. Kuzeyden ve doğudan bölgeyi kapatan Toros Dağları ve uzantısı Amanoslar üzerinde sayısız geçitler ve bu geçitler üzerinde de kaleler, kentler, köyler, tarımsal üretim ve pazar merkezleri, sarnıçlar, üretim atölyeleri, bazilikalar, şapeller, tapınaklar, kabartmalar, anıt mezarlar, gözetleme kuleleri bulunur (Kaplan, 2016c; 33).

2. Kilikia'nın Yolları Üzerine Yapılan Bazı Çalışmalar

Kilikia'nın Eskiçağ Tarihi'ni aydınlatmak için bölgedeki ilk araştırmalar gezginler tarafından başlatılmıştır. Eskiçağlardan bu yana kullanılan önemli yolların ve geçitlerin tespitini yapan çok sayıda gezgin bölgeyi ziyaret etmiştir. U. B. Alkim'a göre 19. yüzyılda Çukurova'ya gelip araştırma yapan Avrupalı bilim adamı ve gezginlerin sayısı 40 civarındadır (Alkim, 1959: 64-65). Öncelikle, 1836 yılında bölgeye gelen H. F. Murphy (Murphy, 1837: 420-421), 1876 yılında E. J. Davis (Davis, 1879: 420-421), 1879'da Bennet (Bennet, 1884: 321-322), 1882'de F. Schaffer (Schaffer, 1903: 91) Kilikia'yı Kuzey Suriye ve Kuzey Mezopotamya'ya bağlayan yollar üzerinde araştırma gezileri yapmışlar, haritalar çizmişlerdir. Bahadır Alkim'in araştırmaları sırasında ekibinde bulunan "M. Darga ve H. Anstock 1948 yılında, Akyol'un kuzeyinde Tokmaklı ve Geben arasında araştırmalar yapmışlardır" (Alkim, 1959: 64-65). Muhibbe Darga'nın uğradığı yerler Bahadır Alkim'in haritasında belirtilmiştir (Alkim, 1959: Harita 3, yol I). 1903 yılında bölgeye gelen C. Wilson (Wilson, 1903: 270-271), Küçük Asya Rehberi'nde U. B. Alkim'in bahsettiği-Göksun'dan Meryemçil Beli'ni (kendi tabiri ile Mariançil) aşarak Kadirli (Kars Bazar)'ye geldiğini belirtir. Aynı yol, İngiliz Bahriye İstihbarat Dairesinin Küçük - Asya'ya dair hazırladığı Rehberde de; Göksun'u Doğu Kilikia'ya bağlayan en kısa yol olarak geçer (Alkim 1959: 65). Bu yol üzerindeki kalelerden ikisinin P. Leonce Alishan (Alishan, 1890: 66, 214) ve Charles Texier (Texier, 2002: c 3, 548) tarafından yazıldığını görmekteyiz. Ayrıca V. Langlois, 1852'den 1860'a kadar bölgeye ziyaretlerini sürdüren ve en kapsamlı çalışmayı yapan gezginlerden biridir (Langlois, 1861: 14-61), G. Bell (www.gerty.ncl.ac.uk/photos_in_album. ; diaries.), Ramsay (Ramsay, 1960: 311), Seton-Williams (Seton-Williams, 1954: 121-174), R. Özgan (Özgan, 1988: 369-380), F. Hild- H. G. Hellenkemper (Hild-Hellenkemper, 1990: 215) gibi ve daha başka gezgin ve bilim insanının bölgede araştırmalar ve geziler yaptıklarını biliyoruz. Bunlardan başka; 1988 yılında Doğu Kilikia'da, 1990 yılından itibaren de tüm Kilikia Bölgesi'nde (Alanya'dan Antakya'ya kadar olan alanda) M. H. Sayar başkanlığındaki bir ekip tarafından, *Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları* projesi kapsamında gerçekleştirilmekte olan yüzey araştırmalarıyla birlikte arkeolojik yerleşim envanteri çıkarılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların bir alt dalı olan ve K. S. Girginer tarafından yürütülen *Adana ve Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Projesi ve Adana'nın Arkeolojik Dokusunun Belirlenmesi* çalışmaları kapsamında, bölgenin yerleşim envanteri çıkarılmıştır. 2002 yılından itibaren K. S. Girginer tarafından *Kızırmata araştırmaları projesi* yürütülmektedir. Yine Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından başlatılan ve Avrupa Konseyi ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Adana İli ve İlçeleri Kültür Envanteri projesi dâhilinde, 2004 yılından itibaren, Adana İli ve İlçelerindeki Arkeolojik yerleşimler ve sit alanları belirlenerek tescillenip, kayıt altına alma çalışmaları yapılmıştır (Kaplan, 2016c; 58-63).

3. Gezbel- Kozan Güzergahı Üzerindeki Kapanan Cevzlidere- Uğurlubağ Kalesi Güzergahı

Kilikia Pedias'ı Kapadokya'ya bağlayan Antik yol güzergahlarından biri olan, Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Büyük Hitit Devleti zamanından beridir kullanılan; Kayseri'yi Gezbel - Hanyeri -Tufanbeyli - Obruk Geçidi - Saimbeyli -Feke - Kozan - Ceyhan üzerinden Kuzey Suriye'ye ve denize bağlayan yol, Gülek Boğazı'ndan sonraki en önemli güzergahtır. Kışın fazla kar yağdığında yolun bir kısmı kapansa da en işlek ikinci güzergahtır. Bütün uzunluğu 260 km'dir. Toroslar'ın kolu olan Tahtalı Dağları üzerinden geçer (Alkim, 1959: 59-60; Ünal-Girginer, 2007: 41). Kuzeye çıktığında da Orta Anadolu'ya- Kültepe'ye ulaşılır (Alkim, 1959: 69, 61-64; Ünal-Girginer, 2007: 41). Bahadır Alkim'in 1959 yılında araştırma yaptığı, bir bölümüne Akyol (Ağyol) denilen, Çiçekli Dere Yolu veya Mazgaç Beli - Bağdaş Beli Yolu'na paralel olarak haritalandırdığı ikinci yol, burasıdır. Ancak günümüzde kullanılan bu güzergahın bir kısmı,

araştırmalarımız sırasında farkına vardığımız kadarıyla, bu güzergahın üzerinde olmayan başka bir güzergahtan gitmektedir. Zira, Kozan'ın 5 km kuzeyinde bulunan Sıralıf'ta büyük bir Roma yerleşmesi tespit edilmiş olup (Salman, 2007: 144), buradan Üsküyen Geçiti'ndeki anıt mezarlara kadar (Salman, 2007:140-141), herhangi bir antik buluntuya rastlanmamıştır. Sadece, Suluhan Köyü'nde Osmanlı Döneminden kalan küçük bir han mevcuttur ve o da günümüzde ortadan kalkmıştır. Kozan - Feke – Saimbeyli - Obruk Geçidi - Tufanbeyli yolunun asıl güzergahı olan yol üzerindeki Sıralıf ise; Gedikli-Üsküyen güzergahının başlangıcında bulunmaktadır. Muhtemelen, anayol güzergahı Sıralıf'ın doğusunda Kozan- Ferhatlı güzergahından Gedikli Köyü'ne ulaşan bir diğer yol olsa gerektir. Ferhatlı'da büyük bir Roma tapınağı bulunmaktadır (Sayar, 1996: 55-56; Ünal-Girginer, 2007: 464; Sayar, 2010: 250.). Bu yola, Sıralıf'tan doğuya dönüldüğünde de ulaşılır. Günümüzde Sıralıf'tan kuzeye gidildiğinde, Kilgen Barajı içinden geçen yol, Çukurova'daki en belirgin Hellenistik Dönemi kalesi olan (Sayar, 2003, 68vd.; Sayar, 2004: 1-5; Ünal-Girginer, 2007: 465; Sayar, 2008: 1097-1104; Salman, 2008: 408-409), Karasis Kalesi'nin bulunduğu Karasis Dağı'nın batı yamaçlarından kıvrılarak Tapırlı Köyü'ne gelmektedir. Karasis Dağı'nın güneybatı yamaçlarında günümüzde Orçan Köyü'nün olduğu alanda bir Roma Köyü tespit edilmiştir (Sayar, 1996: 60-63). Günümüzde bu güzergah, Karasis'e çıkış merkezi olan Tapırlı Köyü'nü batıda bırakarak, kuzeye devam eder. Lokmanın Değirmenleri'nden geçer, Karabucak yol kavşağında köylülerin Kiske dedikleri metruk bir Ortaçağ kalıntısına ulaşır, burası şapel olarak tescil edilmiştir (Salman, 2008: 442-443). Buradan Karasis Dağı'nın kuzey yamaçları bütün açıklığı ile göz önündedir. Yerleşim merkezlerindeki kalıntıların verdikleri ipuçlarına göre, yol üzerindeki tüm köyler, antik yerleşim merkezleridir. Yaklaşık on kadar - bazıları kemerli - köprü geçerek, sıra ile Mahyalar Köyü ve mahallelerinden Şerifli Köyü'ne ulaşır. Mahyalar'da bir antik köy kalıntısı ve gözetleme kulesi mevcuttur (Salman, 2008: 410). Buradan da Uğurlubağ (Hefkereyebakan) Köyü'ne gelir. Uğurlubağ Köyü'nde çok stratejik bir mevkide, her yönden gelen yollara hakim bir de kale bulunmaktadır. Bu kale Ortaçağ Kalesi olarak tescil edilmiştir (Salman, 2007:148-149). Ayrıca kalenin kuzey ve batı yönlerine doğru yayılan antik bir yerleşime ait oldukları düşünülen kalıntılar bulunmaktadır. Uğurlubağ'dan kuzeye yönelen yol Kayadarlığı Geçidi'nden geçerek şimdiki Pınargözü Köyü'nden, Üsküyen Geçidi'nin kuzeyine çıkar. Uğurlubağ'dan batıya giden başka bir yol da Cevzlidere'den Çulluuşağı Köyü'ne ve Üsküyen Geçidi'ne çıkar. Uğurlubağ'dan kuzeydoğuya yönelen bir başka güzergah; Tenkerli Köyü'ne gider. Tenkerli Köyü'ne dönen yol; köyün içinden geçerek, daha kuzeye yönelir, Tekeç'ten geçip, Abdiuşağı'nı soluna (batı) alarak devam eder - buradaki yamaçlarda şimdi kaybolan bir Kiske (yerel ağızda harabe) kalıntısı bulunmaktaydı (Kaplan, 2015; 305-306; Kaplan, 2016b; 317)- buradan Feke'nin Köleli Köyü'ne ulaşır. Köleli'de de yıkık bir Ortaçağ kalesi bulunmaktadır (Salman 2007: 144). Tenkerli Köyü'nün kuzeyinde de nekropol olması muhtemel kalıntılara rastlanmıştır (Kaplan, 2016c; 305-306; Kaplan, 2016b; 317)†. Bu yol üzerindeki kaya mezarları henüz tescil edilmemiştir‡. U. Bahadır Alkım'ın 1959'da yayımladığı makalesinde bu yol üzerine denk gelen bir güzergahın çizildiği ikinci haritasında belirtilen güzergah, esasen bu yola paralel olan daha doğudaki bir güzergahdır. Zira Alkım'ın haritasındaki güzergah doğrudan "Badimon = Saimbeyli"ye çıkmaktadır. Ancak bu güzergahdan Feke'ye çıkılır (Alkım 1959: 72). Badimon'a çıkan güzergah daha doğudaki Akçaluşağı Köyü'nden geçmiş olsa gerektir.

Uğurlubağ (Hefkereyebakan) - Tenkerli Köyü yolu üzerinde, Çukurova Elektrik A.Ş.'nin "Feke Havzası

Dağıtım İstasyonu"nun hemen sol (kuzeydoğu) tarafında kayaların içine oyulmuş bir anıt mezara rastlanmıştır. Burası henüz tescil edilmemiştir. Tenkerli'nin güneybatı yönünden girişinde de iki anıt mezar vardır. Bunlar Geç Roma dönemine ait mezarlardır (Kaplan, 2016c; 305-307; Kaplan, 2016b; 318)

Uğurlubağ (Hefkereyebakan) ve Tenkerli muhtemelen Roma Dönemi'nde oldukça rağbet edilen yerleşimlerdir. Kale, güneyden Karasis Kalesi - Kozan yolunu (Sayar, 2004: 1-5, Sayar, 2008: 1097), Üsküyen Geçidi'nden doğuya dönen Cevzlidere'den Feke yolunu, doğudan da Kuzey Mezopotamya'dan

† Antik Roma Yollarının hemen yanbaşıında nekropoller bulunur. Roma İmparatorluğu'nun ilk yolu olarak kabul edilen, İtalya kıyılarını takip eden Via Appia'nın da kenarlarında nekropoller kurulmuştur (Kobaner-Kobaner, 2000: 173-174).

‡ Tenkerli Köyü'nden 1968 doğumlu, Sosyoloji Bölümü mezunu Mehmet Arık ile Uğurlubağ Köyü'nden 1978 doğumlu lise mezunu Reşit Bedir vastasıyla bu yollar, anıt mezarlar ve kiske kalıntısı görülmüştür ve haberdar olunmuştur. 24 Ağustos 2012, Uğurlubağ Köyü.

gelen güzergahı kontrol etmektedir. Kuzeybatıdaki Kayadarlığı Geçidi'nden de Üsküyen Geçidi yoluna hakimdir. Feke (Vahka=Baka), yol güzergâhlarının bağlantısında kurulmuştur. 19.yüzyıl sonu ve 20.yüzyıl başlarında bölgeye gelen Avrupalı gezginlerin incelemelerinin yanı sıra günümüzde yapılan Kilikia araştırmalarında bu antik yol güzergahı ve Uğurlubağ Köyü'nde bulunan kale ile çevresindeki geçitlerden, ayrıca anıt mezarlardan ve bu yol güzergahından bahseden bir kaynağa rastlanmamıştır. Şimdiki bilinen yol güzergahı üzerindeki yerleşmeler incelenmiştir. Oysa Cevizlidere yolu kapanınca bu güzergah da kapanmış, yol güneye doğru yönelmiştir. Böylece Uğurlubağ kavşağı gözlerden uzak kalmıştır. Ancak yer şekilleri özellikleri dikkate alındığında, kapanan bu yolun ulaşımının, şimdiki ana güzergah zannedilen yoldan daha az tehlikeli olduğu gözlemlenmektedir (Kaplan, 2016c; 305-307; Kaplan, 2016b; 318).

3.1.Uğurlubağ Köyü ve Kalesi

Adana'nın Feke İlçesi'ne bağlı, Feke'nin güneydoğusunda yer alan, jeopolitik açıdan çok önemli bir köy ve yerleşim merkezidir. 37.43.47.84K- 35.55.38.87D koordinatlarında, 1012m rakımlı, yoldan yüksekte, sarp ve dik uçurumlar ile çevrili bir kaledir. Kuzeyinde ve doğusunda yüksek uçurumlar bulunur. Nispeten güneyden çıkmak daha iyidir. Kapısı da güneydedir. Taş işçiliği Kozan Kalesi işçiliğine benzemektedir (Sayar, 2003: 69-70; Kaplan, 2016c; 305-307; Kaplan, 2016b; 318). Kale ana kaya üzerine inşa edilmiştir. Horasan harçlı, kesme ve moloz taş örgülü, küçük iç hacimli bir kaledir. Batı yönünde üzeri kemerli 6 adet, bir üst kademedede ise 3 adet mazgal açıklığı bulunmaktadır. Kalenin uçurumlu doğu kısmında da duvar izi kalıntıları mevcuttur. Kuzey-güney uzunluğu 25 m, doğu-batı uzunluğu 27m'dir (Salman, 2007: 148-149). Ortaçağa tarihlenir, ancak yerin önemi ve yüzey araştırmalarından elde edilen seramik parçaları ile çevresindeki kaya mezarları buranın çok daha önceden kullanılmaya başlandığını düşündürmektedir (Kaplan, 2016c; 305-307; Kaplan, 2016b; 318).

Yüzey araştırmalarında rastlanılan seramikler, muhtemelen Geç Roma- Erken Bizans dönemine aittir. Antik yerleşim alanı, kalenin batısına doğru yayılmıştır. Yerleşim alanında bulunan seramikler de, Roma Dönemi'ni çağrıştırmaktadır. Kalıntılardan, bir tapınak olması mümkün alanlara, değirmen taşları ve sunaklara rastlanmıştır. Günümüzde de Uğurlubağ Köyü, kalenin batısında yer alır. Uğurlubağ ve Tenkerli anıtsal kaya mezarlarının bulunduğu bölgeler olmasından dolayı, muhtemelen Roma Dönemi'nde oldukça rağbet edilen yerleşimlerdir (Kaplan, 2016c; 305-307; Kaplan, 2016b; 318).

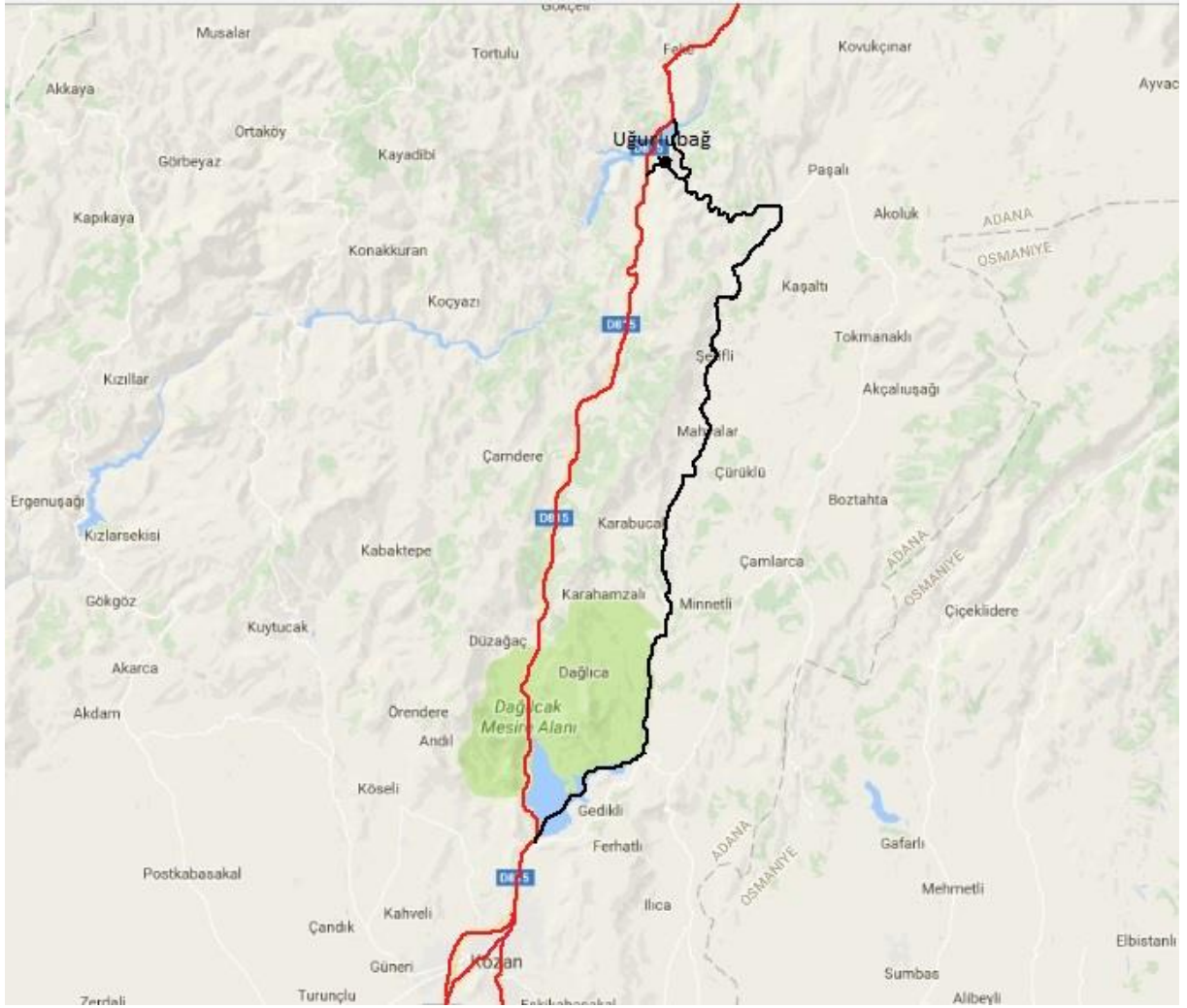
Sonuç

Kapadokya'yı Kilikia üzerinden Kuzey Suriye, Mezopotamya ve Akdenize bağlayan, Gülek Boğazı'ndan sonraki en önemli ikinci yol; Kayseri'yi Gezbel üzerinden- Hanyeri- Tufanbeyli- Obruk Geçidi- Saimbeyli- Feke- Kozan- Ceyhan'a bağlayan güzergahtır. Burasının Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Hitit İmparatorluk Çağı'ndan bu yana kullanıldığı düşünülmektedir. 19.yüzyıldan itibaren 20.yüzyıl başlarında da devam eden Avrupalı ve yerli gezginlerin Kilikia'yı araştırmaları esnasında da, bu güzergah üzerindeki bazı yerleşimlerin ve kalelerin ziyaret edildiğini görmekteyiz. Ancak bu güzergahın Obruk Geçidi'nin güneyinde kalan kısmının yaklaşık 40 km lik bir bölümünün gerçekte şimdiki yoldan daha doğuda olduğunu düşündüren kalıntılara rastlanmaktadır. Güzergahın günümüzde Akkaya Köyü'nde olan Üsküyen Geçidi ile Kozan'ın 5km kuzeyindeki Sıralıf arasındaki bölümü, muhtemelen daha doğudan geçmiş olmalıdır. Zira bu iki bölge arasında bilinen güzergah üzerinde antik kalıntıya rastlanılmamaktadır. Ancak, büyük bir antik yerleşim bulunan Sıralıf'tan doğuya yönelince ilk olarak, günümüzde Kilgen Barajı'nın altında kalan bir Roma Dönemi köyüne varılır ve üzerinde orijinal bir Hellenizm Dönemi kalesi olan Karasis Dağı'nın yamaçlarından kıvrılıp, antik dönem kalıntılarına sahip köylerden geçerek, Uğurlubağ Köyü'ne ulaşılmaktadır. Burada büyükçe bir yerleşim ve kale mevcuttur. Uğurlubağ Kalesi, doğudan Meryemçil Beli, Bağdaş Beli üzerinden Elmedere (Almadere) Geçidi güzergahının Üsküyen Geçidi'ne bağlandığı yolu kontrol etmektedir. Ayrıca Batı yönünde Cevizlidere'den Üsküyen Geçidi'ne açılır. Kuzeyinde ise Kayadarlığı geçidi ile Üsküyen'in kuzeyine çıkan yola hakimdir. Başka bir deyişle Üsküyen Geçidi'nin hem güneyine hem de kuzeyine çıkan yolların ortasındadır. Kuzeydoğusunda da Tenkerli-Tekeç yolu ile Feke'ye bağlanır. Köydeki kale Ortaçağa tarihlenmiştir. Ancak köyün çevresindeki yol güzergahları üzerinde Geç Roma Dönemi anıtsal kaya mezarlarına rastlanmıştır. Muhtemelen tarihin bir döneminde kapanan Cevizlidere yolundan dolayı, Üsküyen Geçidi'nin devamında güzergah güneye yönelmiş ve bilinen

güzergah kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Uğurlubağ yolunun günümüzde bilinen güzergaha göre, yerşekilleri açısından daha az tehlikeli olduğu görülmektedir. Cevizlidere mevkiinin kapanması ve güzergahın unutulması, aynı zamanda, Toroslar ve Antitoroslar üzerindeki Elmedere Geçidi'nin öneminin de dikkatlerden kaçmasına sebep olmuştur. Zira Uğurlubağ Kalesi, muhtemelen Almadere Geçidi rotasıyla Mezopotamya-Kültepe arasındaki anayollardan biridir.

Kaynakça

- Alishan, P. L. M., *Sissouan ou l'Armene - Cilicie. Description Geographique et Historique*, Venise-S. Lazare, 1899.
- Alkım, U.Bahadır (1959), "Güney-batı Antitoros Bölgesinde Eski Bir Yol Şebekesi", *Belleten XXIII/89*, 59-73.
- The Gertrude Bell Project - Newcastle University- gertrudebell.ncl.ac.uk/
- Davis, J.E., *Life in Asiatic Turkey. A Journal of Travel in Cilicia (Pedias and Trachea), Isauria, and Parts of Lycia? and Cappadocia*, London, 1879.
- Durugönül, Serra (2002). "Development of Ancient Settlements in Cilicia" *Adalya V*, (2001-2002), 107-118.
- Erzen, Afif, *Kilikien bis zum Ende der Perserherrschaft*, Leipzig, 1940.
- Herodotos, *Herodot Tarihi*, Çev. Müntekim Ökmen, İstanbul, 1983.
- Hild, F.-Hellenkemper, H. (1990), "Kilikien und Isaurien, Tabula Imperii Byzantini 5", *Denkschriften der österreichischen Akademie der Wissenschaften in Wien*, philos.-hist. Kl. (Vienne, Autr.) 215, Wien
- Langlois, Victor, *Voyage Dans La Cilicie et Dans Les Montagnes Du Taurus*, Paris, 1861.
- Kaplan, Aytül (2016a); "Antik Çağda Denizcilik-İskenderun Körfezi Limanlarının Mimari Yapıları Ve Deniz Ticaretine, Kültürel, Siyasi Hayata Etkileri", *Asos Journal*, 33/325-336.
- Kaplan, Aytül (2016b), "Çukurova'ya Yerleşen Oğuz Boy ve Obaları'nın Kullandıkları Yayla Yolları Üzerindeki Antik Yerleşimler", *Asos Journal* 34/311-321.
- Kaplan, Aytül, *Hellenistik ve Roma Dönemi'nde Kilikia Pedias (Çukurova) Yerleşimleri*, Lambert Academy Publishing, Saarbrücken, 2016c.
- Kobaner, Mustafa - Kobaner, İpek, (2000). "Çukurova'nın Antik Çağ Yolları" *Efsanede Tarihe, Tarihten Bugüne Adana Köprübaşı*, İstanbul, 169-177.
- Özgan, Ramazan (1988). "Ein Herrscherbildnis aus Kilikien", *Jahrbuch des Deutschen Archtiologischen Instituts* 103, 369-380
- Ptolemaeos, *Geographia*, ed. Nobbe, Lipsiae, 1845.
- Ramsay, William Mitchel, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. (Çev. Mihri Pektaş), İstanbul, 1960.
- Salman, İsmail. Adana Valiliği, *Adana İlçeleri Kültür Envanteri I*, Ulusoy Ofset, Adana, 2007
- Salman, İsmail. Adana Valiliği, *Adana İlçeleri Kültür Envanteri II*, Ulusoy Ofset, Adana, 2008.
- Sayar, Mustafa Hamdi (1996), "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları, 1994", *Araştırma Sonuçları Toplantısı XIII/1*, 55-75.
- Sayar, Mustafa Hamdi (2003). "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2001", *Araştırma Sonuçları Toplantısı 20/2*, 59-70.
- Sayar, Mustafa Hamdi (2004). "Çukurova'nın Gizemli Kalesi Karasis ve Çevresindeki Kültür Varlıkları Bilim Dünyasına Tanıtılıyor", *Haberler* 18, 1-5.
- Sayar, Mustafa Hamdi (2008). *Karasis Kalesi'nin (Kozan, Adana) Tarihlenmesi ve işlevi üzerine düşünceler*. Euergetes. Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı, 1097 – 1104, Antalya.
- Sayar, Mustafa Hamdi (2010), "Kilikia Yüzev Araştırmaları 2009", *Araştırma Toplantısı*, 28/2, 247-250.
- Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII, XIII, XIV)*, Çev. Adnan Pekman, İstanbul, 1993.
- Schaffer, F.X. (1903). *Cilicia, Petermanns Mitteilungen, Ergänzungsband 30*, Gotha: Justus Perthes.
- Seton-Williams, M. V. (1954), "Cilician Survey", *Anatolian Studies* IV, 121-174.
- Texier, Charles, *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, (cev: A. Suut, Latin Harflerine Aktaran: K.Y. Koprman; Sadelestiren: M. Yıldız), 3 Cilt, Ankara, 2002.
- Ünal, Ahmet. Girginer, Kasım Serdar, *KİLİKYA-ÇUKUROVA İlkçağlardan Osmanlılar Dönemine Kadar Kilikia'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji*, İstanbul 2007.

Harita – 1

- Uğurlubağ Köyü Güzergahı
— Günümüzde kullanılan güzergah